

ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ ЯК УМОВА ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО НЕПЕРЕВНОЇ ОСВІТИ

Наше суспільство переживає швидкі й глибокі зміни. Перехід до ринку веде до ломки еволюційної лінії освіти, до формування принципово нових умов її життєдіяльності.

Розвиток і становлення системи неперервної освіти передбачає реалізацію цілого ряду важливих принципів, які повинні лягти в основу формування професійного мислення педагога. Учитель фактично визначає долю майбутнього покоління, долю розвитку і реалізації інтелектуального потенціалу країни. Мова йде про таку організацію підготовки, перепідготовки, вибір шляхів неперервного удосконалення і розвитку особистості педагога, які цілеспрямовано формували б і необхідний рівень усвідомлення ним своїх особистісних властивостей, професійних якостей, озброювали його активними методами соціальної і навчально-виховної взаємодії, які б сприяли становленню педагогічної компетентності, мобільності і творчості педагога.

В основу функціонування системи неперервної освіти слід покласти такі передумови:

- різні, але адекватні дляожної особистості можливості отримання базової освіти (і загальної, і професійної);
- рівноцінність (або хоча б максимальна наближеність) у часі навчання у різних навчальних закладах для отримання відповідного рівня освіти (допрофесійного, професійного);
- наявність нетрадиційних шляхів одержання освіти при забезпеченні належного рівня професійної компетентності;
- завершеність освіти на кожному рівні підготовки до професійної діяльності, що забезпечує готовність до трудової діяльності і базу для подальшого професійного вдосконалення;
- гнучкість організаційних форм професійної підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації;
- переход до інноваційного типу навчання, фундаментальність освіти у взаємозв'язку з посиленням практичної спрямованості;
- випереджаюча підготовка спеціаліста з прискореним соціально-економічний і науковий розвиток суспільства; - інтеграція педагогічної підготовки у світовий простір. Можна поставити під сумнів правомірність існування терміна "навчати". Навчати не можна, можна лише вчитися. Такий підхід стимулює педагогів на пошук нових ідей, засобів і способів своєї діяльності, на саморозвиток, самовиховання і самоуправління.

Постулат "вчитися" ми прагнули покласти в основу розв'язання проблеми про шляхи неперервного вдосконалення і розвитку особистості вчителя. Вибір форм та засобів самовдосконалення і саморозвитку полягає в постійному задоволенні зростаючих потреб особистості вчителя в освіті, всеохоплюючої за повнотою, індивідуалізованої в часі, темпах і спрямованості, яка базується на принципах загальнодоступності, відкритості, гнучкості,

віртутивності і багатофункціональності.

Однією з умов вирішення цієї проблеми є рішучий поворот від масового, "валового" навчання до індивідуалізованого навчання. У педагогії розуміння проблеми індивідуалізації навчання виходить із визначення необхідності єдності системи освіти, що передбачає і наявність різних шляхів її отримання.

Принцип загальної мети, але різних шляхів і відкритих можливостей є критерієм введення індивідуалізації навчання, вибору її форм і характеру.

Новий етап теоретичного і практичного втілення індивідуалізації процесу навчання в нових умовах можна назвати етапом звільнення від ідеологізації та політизації процесу навчання і філософського розуміння суті людини і особистості, природи її розвитку (С.У.Гончаренко, В.М.Володько, С.Ю.Ніколасва).

Аналіз літературних джерел, узагальнення досвіду роботи викладачів і експериментальне викладання іноземної мови дозволяють визначити механізм реалізації індивідуалізації навчання в навчально-виховному процесі і формуванні в ньому системних знань з іноземної мови на немовних факультетах. Ми прийшли до висновку, що механізм індивідуалізації навчання складається з таких компонентів:

1. Діагностичний (передбачає визначення індивідуальних особливостей студентів, що зумовлює успішність навчальної діяльності).
2. Організаційний (їого зміст у розробці особливої організації процесу навчання, коли студент є не тільки об'єктом педагогічного впливу, а й активним суб'єктом взаємопов'язаної високорезультативної діяльності, тобто на зміну "суб'єкт-об'єктним" приходить "суб'єкт-суб'єктні" відносини [1,63].

3. Управлінський (забезпечує управління пізнавальною діяльністю студентів як у прямій - діяльність учителя, так і непрямій формі - через дидактичне забезпечення). Зупинимось на кожному із цих компонентів.

Формування особистості студента неможливе без цілеспрямованого вивчення його індивідуальних особливостей. Організація індивідуалізованого навчання передбачає попереднє психолого-педагогічне діагностування. Тому на початковому етапі роботи ми проводимо тестування студентів для вивчення їх індивідуально-психологічних особливостей. Ми розділяємо погляди тих дослідників (П.І.Підкасистий, 1980; В.А.Раутен, 1989), які підходять комплексно до вивчення особистості студента. Існують різні підходи і критерії, що залежать від мети дослідження, теоретичних обґрунтувань, позиції автора тощо. Оскільки ми досліджуємо механізм індивідуалізації навчання як умову формування готовності студентів до неперервної освіти, то виришили використати саме явище готовності до навчальної діяльності в якості внутрішньої умови реалізації механізму індивідуалізації навчання.

Аспекти готовності студентів до подальшої освіти розглядаємо перш за все з позицій цілісності особистості з урахуванням ролі мотивів і психологічних процесів. Готовність як якість, як стан зумовлюється стійкими мотивами і психологічними особливостями, що характеризують кожну особистість. На основі цього ми виділяємо готовність як психологічне утворення та практичну готовність.

Як важлива якість особистості - готовність студента до діяльності є складним психологічним утворенням і включає в себе в послідовній єдності такі компоненти:

мотиваційний (ставлення до предмета, інтерес до предмета та інші стійкі мотиви); орієнтаційний (знання про особливості та умови майбутньої професії); операцийний (володіння необхідними знаннями, навичками, уміннями, процесами аналізу, синтезу); вольовий (самоконтроль, уміння керувати процесом самонавчання та подальшого навчання); оцінювальний (самооцінка рівня підготовленості).

Як показують дослідження індивідуально-психологічних особливостей майбутніх педагогів, діагностування рівня готовності до подальшої освіти, її високий рівень розвитку мають лише 24,3% студентів I - II курсів немовних факультетів, середній - 48,4%, низький - 27,3%.

Все це вказує на необхідність формування готовності студентів до неперервної самостійної пізнавальної діяльності, до неперервної післявузівської самоосвіти, складовими частинами якої є: комплекс опорних (базових) знань і умінь; позитивна мотивація, яка спонукає особистість до неперервної освіти і самоосвіти; високий рівень самосвідомості; комплекс умінь і навичок самоорганізації і самоконтролю пізнавальної діяльності. Організація навчального процесу є другим компонентом механізму індивідуалізації навчання. Узагальнювши теоретичний матеріал з проблеми індивідуалізації навчання, керуючись діагностичними дослідженнями, ми обираємо певні види індивідуалізації (мотивуюча, навчаюча, розвиваюча, формуюча) та визначаємо їх співвідношення в організації процесу навчання [3,6].

Найбільш загальними прийомами мотивуючої індивідуалізації є добір мовних партнерів і груп з урахуванням спільноти їх інтересів, контексту діяльності, диференціації завдань у мовленні, текстів для аудіювання і читання відповідних до бажаніх і нахилив. Засобом реалізації мотивуючої індивідуалізації є репродуктивні та творчі вправи.

Основним способом досягнення навчаючої індивідуалізації є різні види індивідуалізованих вправ (адаптивні - вправи і завдання, які готують студента до розв'язання завдань вищого рівня, вони повинні бути лексичного, граматичного та фонетичного змісту; коригуючі - вправи, спрямовані на виправлення помилок, найбільш характерних при вивченні іноземної мови; стимулюючі - вправи, спрямовані на розвиток продуктивного і творчого мислення студентів, що виробляють у них внутрішню потребу самостійно поповнювати знання). Ці вправи пропонують студентам у різному співвідношенні і залежно від рівня навченості.

Реалізація розвиваючої індивідуалізації залежить від рівня адаптації зазначених вправ до реального рівня знань кожного студента.

Вибір способу реалізації формуючої індивідуалізації навчання іноземним мовам залежить від вибору типу заняття (аудиторне, практичне чи лабораторне, індивідуальне чи групове).

Таким чином, проведений нами теоретичний дослідження у плані організації процесу навчання на основі різних видів індивідуалізації визначили організацію навчальної діяльності з поступовим зростанням частки

самостійності студентів. Здійснюючи педагогічне керівництво, викладач створює орієнтовну основу дій, надає допомогу студентам, дозує завдання, регулює кількість необхідного для їх виконання часу, знайомить з прийомами самостійної праці, самоконтролю, самооцінки. Від студента чекаємо особливих дій: постановку мети діяльності, з'ясування навчальних задач, знання і планування навчальних дій, аналіз одержаних результатів та оцінки їх діяльності. Така взаємодія викладача та студентів забезпечує розвиток "суб'єкт-суб'єктних" відносин [2,65].

Саме організація навчального процесу визначає принципи управління навчальною діяльністю. Управління - це створення викладачем орієнтовної основи, корекції дій студентів у процесі формування готовності до неперервної освіти.

До ряду основних умов управління індивідуалізованим навчанням ми перш за все відносимо раціональний відбір навчального матеріалу; розкриття перед студентами суспільної цінності і особистого значення матеріалу, що вивчається; встановлення психологічного контакту між викладачем і студентами, створення творчої атмосфери співробітництва, яка виключає авторитарність, експлуатацію пам'яті і нерозумну схему контролю і оцінки "знаєш - не знаєш"; оптимальне співвідношення основних видів діяльності студентів; оптимальна організація аудиторної і неаудиторної (позанавчальної) роботи.

Таким чином, на основі реалізації механізму індивідуалізації навчання на рівні з іншими методами і прийомами навчання ми прагнемо створити такі умови, які б стимулювали самостійну пізнавальну діяльність студента, виховували такі якості, як творчість, ініціативність, дослідницький стиль діяльності, культуру пошуку і праці, іншими словами, формували готовність студентів до неперервної освіти.

Література

1. Володько В. М. Нормативне забезпечення індивідуалізації процесу навчання у вузі // Педагогіка і психологія.- 1996.- №1.
2. Гончаренко С. У., Володько В. М. Проблеми індивідуалізації процесу навчання// Педагогіка і психологія.- 1995.- №1.
3. Николасва С. Ю. Индицидуализация процесса обучения иностранному языку в языковом педагогическом вузе // Иноzemні мови.- 1996.- №3.
4. Пидкастый П. Й. Самостоятельная познавательная деятельность школьников в обучении. - М.: Педагогика, 1980.
5. Раутен В.А. Педагогические условия готовности студентов к овладению новыми знаниями // Повышение эффективности педагогической подготовки студентов в педвузе.- М., 1989.